

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA MOKESČIŲ LENGVATOS

2013 m. birželio 7 d. Nr. VA-P-60-3-7
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2012-06-19 pavedimą Nr. P-60-3

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Kristina Vaivadienė (grupės vadovė)
Aurita Buragienė
Inga Gaidukovė

Auditas pradėtas 2012-06-20
Auditas baigtas 2013-06-06

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Išvados	4
Rekomendacijos	5
Įžanga	6
Audito rezultatai	8
1. Ar pakankama mokesčių lengvatų taikymo stebėseną?	8
1.1. Nepakankamai apibrėžti mokesčių lengvatų tikslai	10
1.2. Didžiosios dalies mokesčių lengvatų taikymo terminas nenustatytas	13
1.3. Viešai teikiama ne visa turima informacija apie mokesčių lengvatų poveikį visuomenei, verslui ir biudžeto pajamoms	15
2. Ar tinkamai taikomos mokesčių lengvatos?	18
Priedai	24

SANTRAUKA

Valstybė, suteikdama mokesčių lengvatas, atsisako dalies savo pajamų. Valstybės biudžeto įvykdymo ataskaitų aiškinamajame rašte nurodomi valstybės biudžeto pajamų netekimai dėl pagrindinių mokesčių lengvatų taikymo.

Šešioliktoji Vyriausybė 2012–2016 metų programoje numatė pertvarkyti mokesčių sistemą. Vienas iš tokios pertvarkos tikslų – taikyti vien socialiai reikšmingas ir tikslingas mokesčių lengvatas verslui ir visuomenei. Taip pat numatyti tik ekonomiškai pagrįstas, ūkio plėtrą skatinančias, konkrečių visuomenei reikšmingų tikslų siekiančias mokesčių lengvatas¹.

Lietuvos mokesčių ekspertai atkreipia dėmesį, kad mokesčių išimtys yra tos pačios biudžeto išlaidos, tik mažiau skaidrios, nes „beveik nematomos“. Lengvatos turi būti labai „siauros“ ir labai lengvai paaiškinamos dėl savo tikslingumo, o valstybė turėtų vykdyti lengvatų taikymo stebėseną ir lanksčiai reaguoti į ekonominės aplinkos pokyčius².

Tarptautinėje praktikoje pabrėžiamas mokesčių lengvatų taikymo stebėsenos reikalingumas ir viešinimo svarba. Rekomenduojama mokesčių lengvatas vertinti atsižvelgiant į joms keliamus tikslus, poveikį verslui, visuomenei ir biudžeto pajamoms. Svarbu, kad politikai, priimančys sprendimus, gautų kuo išsamesnę informaciją apie mokesčių lengvatų taikymą ir galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl jų tolesnio tikslingumo.

Atlikto audito tikslas – įvertinti, ar mokesčių lengvatų taikymo stebėseną yra rezultatyvi:

- ar pagal nustatytus mokesčių lengvatų tikslus galima įvertinti jų poveikį?
- ar vertinami biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių lengvatų taikymo?
- ar biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių lengvatų taikymo skelbiami viešai?
- ar tinkamai³ taikomos mokesčių lengvatos?

Valstybės politikos įgyvendinimą finansų srityje formuoja, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja Finansų ministerija. Pagrindinė institucija, atsakinga už mokesčių lengvatų administravimą, yra Valstybinė mokesčių inspekcija⁴.

Audito išvados suformuluotos įvertinus Pasaulio banko parengtoje studijoje „Mokesčių lengvatų poveikio nacionaliniams biudžetams valdymas“ pateiktas išvadas, Tarptautinio valiutos fondo parengtame Fiskalinio skaidrumo vadove pateiktas gaires, Ekonominio bendradarbiavimo ir

¹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012-12-13 nutarimu Nr. XII-51.

² I.Šimonytė: bus peržiūrimos mokesčių lengvatos. [Žiūrėta 2013-03-21] Prieiga per internetą <http://verslas.delfi.lt/verslas/isimonyte-bus-perziurimos-mokesciu-lengvatos.d?id=42376391#ixzz2PwqIuvU5>. Varge, gal jie tikrai „žino kaip“? [Žiūrėta 2012-12-21] Prieiga per internetą <http://www.lrytas.lt/-13540061001353577600-varge-gal-jie-tikrai-%C5%BEino-kaip.htm>. Makalynė dėl lengvatų [Žiūrėta 2012-12-21] Prieiga per internetą <http://laikrastis.verslozinios.lt/index.php?act=mprasa&sub=article&id=54118>.

³ Audito metu laikėmės nuostatos, kad mokesčių lengvatos taikomos tinkamai, kai jomis naudojasi tie subjektai, kuriems priklauso, ir tam objektui, kuriam nustatyta.

⁴ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 2004-04-13 Nr. IX-2112 (aktuali redakcija 2011-12-22 Nr. XI-1875), 15-16 str.

plėtos organizacijos parengtas Geros praktikos gaires apie mokesčių lengvatas, užsienio šalių patirtį, išanalizavus 2009–2011 m. duomenis apie mokesčių lengvatų taikymą.

Atlikdami auditą laikėmės nuostatos, kad audituojami ir kiti subjektai pateikė išsamią ir objektyvią informaciją, o dokumentų kopijos atitinka originalus.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame savo išvadas ir rekomendacijas.

Išvados

Užsienio šalių ekspertų nuomone, mokesčių lengvatas tikslinga vertinti kaip biudžeto išlaidas. Nevertinant ir neskelbiant viešai mokesčių lengvatų poveikio valstybės pajamoms, gali būti neužtikrinamas fiskalinis skaidrumas. Todėl mokesčių lengvatų taikymo stebėseną yra būtina. Tarptautinėje praktikoje pateikiamos mokesčių lengvatų taikymo stebėsenos gairės – aiškiai apibrėžti lengvatų tikslus, vertinti biudžeto pajamų netekimus dėl jų taikymo ir skelbti tokius netekimus viešai – Lietuvoje įgyvendinamos nepakankamai.

1. Iš 70 vertintų (iš 215) mokesčių lengvatų 43-jų bendro pobūdžio tikslus galime įžvelgti teisės aktų projektų lydymųjų dokumentų tekste, 27-ių tikslai nenurodyti. Suformulavus bendro pobūdžio mokesčių lengvatų tikslus ar nenurodžius jų, neapibrėžus lengvatos tikslo pasiekimui įvertinti reikalingų vertinimo kriterijų, sudėtinga nustatyti, ar tikslai yra pasiekti ir ar gauta nauda, kurios buvo tikėtasi (1.1 poskyris).

2. Iš 215 mokesčių lengvatų keturių nustatytas taikymo terminas. Neapibrėžiant mokesčių lengvatų taikymo termino ir naudojant jas kaip rinkos reguliavimo priemones, turinčias poveikį verslui ir visuomenei, ilgainiui jos gali tapti rinką iškreipiančiomis priemonėmis, nes buvo priimtos esant kitoms ekonominėms sąlygoms (1.2 poskyris).

3. Seimui, Vyriausybei ir visuomenei teikiama ne visa turima informacija apie mokesčių lengvatų poveikį biudžeto pajamoms (1.3 poskyris):

3.1. Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija ir Valstybinis patentų biuras turi duomenis apie biudžeto pajamų netekimus dėl 52 (iš 215) mokesčių lengvatų taikymo, kurie 2009 m. sudarė 1 808 mln. Lt, 2010 m. – 1 882 mln. Lt, 2011 m. – 2 101 mln. Lt. Valstybės biudžeto įvykdymo ataskaitose nurodomi biudžeto pajamų netekimai dėl 10 mokesčių lengvatų taikymo: 2009 m. jie sudarė 979 mln. Lt, 2010 m. – 713 mln. Lt ir 2011 m. – 918 mln. Lt. Viešai skelbiami biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių lengvatų taikymo yra du kartus mažesni nei turimi.

3.2. Audito metu papildomai apskaičiavome galimus biudžeto pajamų netekimus dėl aštuonių pelno mokesčio lengvatų taikymo: 2009 m. – 97 mln. Lt, 2010 m. – 153 mln. Lt, 2011 m. – 191 mln. Lt. Biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių lengvatų taikymo gali būti dar didesni.

4. Nuo 2004 m. teisės aktuose reglamentuotas sprendimų projektų poveikio išplėstinis vertinimas, tačiau tokio vertinimo dėl naujų mokesčių lengvatų nustatymo ar jų turinio pakeitimo

nebuvo atlikta. Norminių teisės aktų stebėseną, kuri vykdoma nuo 2009 m., buvo atlikta dėl vienos (iš 215) mokesčių lengvatos. Dėl šių priežasčių įvertinti mokesčių lengvatų taikymo tikslumą ir laiku spręsti kylančias problemas dėl mokesčių lengvatų taikymo gali būti sudėtinga (1 dalis).

5. Mokesčių lengvatomis pasinaudota 2009 m. – 3 319 tūkst., 2010 m. – 3 025 tūkst., 2011 m. – 2 926 tūkst. kartų⁵. Kai kuriais atvejais netinkamas mokesčių lengvatų taisyklių taikymas dėl neaiškiai apibrėžtų mokesčių lengvatų sąvokų, objektų ir sąlygų apsunkina Valstybinės mokesčių inspekcijos, kaip mokesčių administratoriaus, darbą, didina neteisingo apmokestinimo riziką (1.3 poskyris, 2 dalis).

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Siekiant įvertinti mokesčių lengvatų tikslumą ir poveikį, patvirtinti mokesčių lengvatų taikymo stebėsenos tvarką (1, 4, 5 išvados):

- numatančią, kokios lengvatos bus stebimos ir koks tokios stebėsenos periodiškumas;
- nustatančią, pagal kokius kriterijus bus vertinamas lengvatų poveikis ir nauda visuomenei, verslui ir biudžeto pajamoms;
- nustatančią atskirų subjektų kompetenciją ir atsakomybę;
- numatančią stebėsenos rezultatų viešinimą.

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai:

1. Kasmet skelbti informaciją apie biudžeto pajamų netekimus dėl mokesčių lengvatų taikymo (3 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo planas pateiktas ataskaitos 2 priede.

⁵ Vienas asmuo gali turėti teisę į kelias skirtingas mokesčių lengvatas. Tokiu atveju šis asmuo į bendrą gavėjų skaičių įtraukiamas kelis kartus.

IŽANGA

Mokesčiai, kaip valstybės pajamų šaltinis, būtini valstybės funkcijų vykdymui užtikrinti. Tam tikrais laikotarpiais mokesčių mokėtojui ar jų grupėms nustatomos išskirtinės apmokestinimo sąlygos, kurios yra palankesnės, palyginti su įprastinėmis sąlygomis, ir tai vadinama mokesčio lengvata⁶. Tiek Lietuvoje, tiek kitose valstybėse mokesčių lengvatos yra viena iš mokesčių politikos priemonių. Mokesčių lengvatos yra svarbus kiekvieno mokesčio struktūrinis elementas, įteisintas nacionaliniuose įstatymuose ir tarptautiniuose susitarimuose.

Mokesčių lengvatų taikymo mastas, jų pobūdis priklauso nuo istorinių tradicijų, valstybės mokesčių politikos, ekonominio ir socialinio kryptingumo ir kitų veiksnių⁷. Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos mokesčių sistema pradėta kurti 1990 metais. Pirmasis mokesčius reglamentuojantis įstatymas buvo Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas⁸, kuriame buvo numatytos lengvatos laisvųjų ekonominių zonų įmonėms, sveikatos priežiūros įstaigų paslaugoms, kredito unijoms ir kt. Pati mokesčio lengvatos sąvoka pirmą kartą įtvirtinta 1995 m., priėmus Mokesčių administravimo įstatymą⁹. Šiame įstatyme taip pat pateiktas visų taikomų mokesčių sąrašas, nustatytos mokesčio administratoriaus, mokesčio mokėtojo teisės ir pareigos, mokesčių apskaičiavimo ir mokėjimo, ginčų nagrinėjimo tvarka.

Kardinali šalies mokesčių reforma vyko 2001–2002 m., kai derybose dėl narystės Europos Sąjungoje buvo pradėta derinti mokesčių politika su Europos Sąjungos reikalavimais. Mokesčius reglamentuojančius įstatymus reikėjo suvienodinti su Europos Sąjungos teise. Todėl atsisakyta mokesčių lengvatų, neatitinkančių *ES acquis* nuostatų. Pavyzdžiui, atsisakyta pridėtinės vertės mokesčio lengvatų gyvenamųjų namų statybos darbams, laidojimo, žemės dirbimo, derliaus nuėmimo paslaugoms.

Paminėtinas ir 2008–2009 m. laikotarpis, kai krizės metu siekiant subalansuoti valstybės biudžetą buvo atsisakyta dalies taikomų mokesčių lengvatų, kurios nebuvo socialiai orientuotos ar neskatinio taupymo. Atsisakyta gyventojų pajamų mokesčio lengvatų išlaidoms už įsigytą asmeninį kompiuterį, pridėtinės vertės mokesčio lengvatų ekologiškiems maisto produktams, šviežiai atšaldytai mėsei ir kt.

Taigi, Lietuvos mokesstinėje praktikoje mokesčių lengvatų taikymo laikotarpis skirtingas: vienos jų nustatytos daugiau kaip prieš 20 metų, kitos – prieš metus. Mokesčių lengvatos veikia kaip tam tikros srities reguliavimo priemonė ir turi įtaką verslui, visuomenei ir biudžeto pajamoms (žr. 1 pav.). Todėl jų galiojimo laikotarpis yra svarbus lengvatos taikymo tikslingumą pagrindžiantis veiksnys.

⁶ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 2004-04-13 Nr. IX-2112 (aktuali redakcija 2011-12-22 Nr. XI-1875), 2 str. 9 d.

⁷ Sudavičius B. Mokesčių lengvatos Lietuvos mokesčių teisės kontekste. Teisė, 2010.

⁸ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas, 1990-07-31 Nr. I-442 (originali redakcija), 8-10 str.

⁹ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 1995-06-28 Nr. I-974.

1 pav. Mokesčių lengvatų įtaka

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Dėl mokesčių lengvatų išskirtinumo, mokesčių mokėtojų lygybės, teisingumo ir visuotinio privalomumo, apmokestinimo aiškumo principų¹⁰ užtikrinimo, dėl lengvatos įtakos ir sugebėjimo reguliuoti tam tikrą sritį būtina stebėti ir vertinti šią mokesčių politikos priemonę. Tarptautinėje praktikoje skiriama daug dėmesio mokesčių lengvatų vertinimui – atliekami mokesčių lengvatų tyrimai: sudaromi mokesčių lengvatų sąrašai, vertinamas jų gavėjų skaičius ir biudžeto pajamų netekimai, analizuojamas mokesčių lengvatų poreikis¹¹. Lietuvoje iki šiol nebuvo atlikta išsamių mokesčių lengvatų tyrimų, nėra žinomas bendras mokesčių lengvatų skaičius, skelbiama ne visa turima informacija apie biudžeto pajamų netekimus dėl mokesčių lengvatų taikymo. Todėl audito metu nagrinėjome, ar pakankama mokesčių lengvatų taikymo stebėseną Lietuvoje.

Auditas atliktas vadovaujantis Valstybinio audito reikalavimais¹² ir INTOSAI audito standartais.

Audito metodai ir procedūros pateikti ataskaitos 1 priede.

¹⁰ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 2004-04-13 Nr. IX-2112 (aktuali redakcija 2011-12-22 Nr. XI-1875), 6-9 str.

¹¹ Report to the Public Accounts Committee on transparency of tax expenditures (tax exemptions, allowances, etc.), 2007 m. spalio. [Žiūrėta 2012-09-21] Prieiga per internetą [http://www.rigsrevisionen.dk/media\(461,1033\)/Transparency_of_Tax_Expenditures.pdf](http://www.rigsrevisionen.dk/media(461,1033)/Transparency_of_Tax_Expenditures.pdf). National Audit Office's separate report to Parliament on the audit of the final central government accounts for 2010 and the Report on the Final Central Government Accounts, 2011-05-25, 5.9 dalis. [Žiūrėta 2012-09-19] Prieiga per internetą http://www.vtv.fi/files/2612/VTV_Erillisk_2010_englanti_NETTI.pdf.

¹² Patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (nauja redakcija 2012-06-28 Nr. V-171).

AUDITO REZULTATAI

1. Ar pakankama mokesčių lengvatų taikymo stebėseną?

Siekiant vertinti įvairių viešojo administravimo ir visuomeninių santykių pokyčius, vykdoma stebėseną. Stebėsenos sistema pradėta kurti 1992 m. aplinkai ir jos komponentų būklei stebėti. Pagrindinė tokios stebėsenos paskirtis – sudaryti sąlygas visiems valdymo subjektams priimti pagrįstus sprendimus ir vykdyti atitinkamos srities kokybę laiduojantį valdymą¹³.

Atskirų mokesčių lengvatų taikymo stebėseną Finansų ministerija atlieka pagal poreikį (žr. pavyzdį), kai yra politinė iniciatyva keisti mokesčių reglamentavimą.

Pavyzdys

Finansų ministerijos atlikti mokesčių lengvatų taikymo vertinimai:

- 2011 m. neapmokestinamojo pajamų dydžio taikymas. Siekta parodyti, kad taikant neapmokestinamąjį pajamų dydį labiausiai pažeidžiamos gyventojų grupės apmokestinamos mažiausiai. Dėl to mažas pajamas gaunančių ir socialiai jautrių grupių pajamos realiai apmokestinamos mažesniu pajamų mokesčio tarifu¹⁴;
- 2009 m. pridėtinės vertės mokesčio lengvatinio tarifo taikymas. Siekta informuoti, kad pridėtinės vertės mokesčio lengvatinio tarifo taikymas prekių ar paslaugų kainos nesumažina¹⁵.

Mokesčių lengvatų taikymo stebėsenos būtinumą rodo tai, kad Finansų ministerija 2008 m. inicijavo paslaugos „Mokesčių lengvatų tikslų pasiekimo, poveikio nacionalinio biudžeto pajamoms ir aplinkai vertinimas“ pirkimą, kurio metu planuota kompleksiskai įvertinti mokesčių lengvatų tikslų pasiekimą, taikymo principų pagrįstumą ir poveikį biudžeto pajamoms. Taip pat siekta parengti mokesčių lengvatų vertinimo metodiką. Pirkimas neįvyko dėl vienintelio pasiūlymo, kurio teikėjas neatitiko kvalifikacinių reikalavimų. Kompleksinis mokesčių lengvatų taikymo vertinimas nebuvo atliktas, mokesčių lengvatų vertinimo metodika neparengta.

Stebėseną svarbi ir teisėkūros procese. Ji gali būti atliekama:

- teisės akto projekto rengimo metu. Nuo 2004 m. teisės aktuose nustatytas sprendimų projektų poveikio išplėstinis vertinimas, kad priimant sprendimus dėl teisės aktų projektų būtų atsižvelgta į galimas jų įgyvendinimo pasekmes¹⁶. Tokio vertinimo dėl mokesčių lengvatų turinio pakeitimo ar naujų lengvatų nustatymo nebuvo atlikta.

¹³ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, 1992-01-21 Nr. I-2223 (originali redakcija), 25 str.; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2003-06-17 įstatymo redakcija Nr. IX-1630), 53 str.

¹⁴ Lietuvoje pajamų mokesčio progresyvumas taikomas per neapmokestinamąjį pajamų dydį (NPD), 2011 m. [Žiūrėta 2013-03-08] Prieiga per internetą http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/komentarai/GPM_progresyvumas_per_NPD_20110322.pdf.

¹⁵ Dar kartą apie PVM lengvatas. [Žiūrėta 2013-03-05] Prieiga per internetą http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/naujienos/Bylos/fm_komentaras_del_pvm_lengvatu20091113.pdf.

¹⁶ Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-02-26 nutarimu Nr. 276 (originali redakcija). Šis vertinimas atliekamas tik tiems projektams, kurių įgyvendinimas turi didelę įtaką šalies ekonominiams, socialiniams, politiniams gyvenimui. Išplėstinio vertinimo pažymoje aprašomas stebėsenos mechanizmas ir atskaitomybės sistema: pateikiami sprendimo įgyvendinimo vertinimo kriterijai ir nurodoma, kuri institucija atliks įgyvendinimo stebėseną, kaip ir kam atsiskaitys sprendimą įgyvendinantys subjektai. Šis nutarimas išdėstytas nauja redakcija nuo 2013-01-01 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-10-16 nutarimu Nr. 1276 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 276 „Dėl sprendimų projektų poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ pakeitimo“.

▪ vertinant galiojantį teisės aktą. Nuo 2009 m. reglamentuota norminių teisės aktų stebėseną¹⁷. Vienintelę tokią stebėseną dėl poreikio keisti mokesčio lengvatos teisinį reglamentavimą atliko Vidaus reikalų ministerija 2012 m. (žr. pavyzdį).

Geros praktikos pavyzdys

Mokesčio lengvata: valstybės rinkliava neimama už asmens tapatybės kortelės ir paso išdavimą bei keitimą asmenims, turintiems teisę gauti piniginę socialinę paramą¹⁸.

Vidaus reikalų ministerija, atlikusi šios mokesčio lengvatos taikymo teisinio reguliavimo stebėseną, nustatė, kad 2010 m. išduota 53 tūkst. asmens tapatybės kortelių ir pasų, iš jų 27 tūkst. nemokamai išduota asmenims, turintiems teisę gauti piniginę socialinę paramą.

Teritorinių policijos įstaigų pareigūnai pastebėjo piktnaudžiavimo atvejus, susijusius su nelegaliai gautomis pajamomis ir nelegaliu darbu. Asmenys, turintys teisę nemokamai gauti asmens dokumentus, keliauja į Baltarusiją, Rusiją, iš kur grįžę prekiauja ten įgytais daiktais. Dažnai keliaujant pasas tampa negaliojančiu dėl vizų gausos, todėl šie asmenys nuolat skubos tvarka kreipiasi dėl nemokamo pasų pakeitimo.

Atsižvelgiant į tai, Seimui pateiktas Rinkliavų įstatymo pakeitimo projektas, kuriame siūloma valstybės rinkliavos neimti tik už vieno dokumento (asmens tapatybės kortelės arba paso) išdavimą bei keitimą bendra tvarka¹⁹.

Mokesčių lengvatų taikymo stebėsenos būtinumą patvirtina:

▪ Pasaulio banko, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ekspertai, rekomenduodami mokesčių lengvatas vertinti kaip biudžeto išlaidas, taikant tas pačias nustatymo procedūras ir kontrolės priemones²⁰;

▪ Pasaulio banko, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ekspertai, Danijos aukščiausiosios audito institucijos specialistai, nurodydami, kad nevertinant ir neskelbiant viešai mokesčių lengvatų poveikio valstybės pajamoms, gali būti neužtikrinamas fiskalinis skaidrumas. Mokesčių lengvatų taikymo stebėseną sudarytų galimybes kontroliuoti mokesčių lengvatų mastą politiniu lygmeniu²¹;

▪ tai, kad tokia praktika jau egzistuoja ir kitose šalyse. Pavyzdžiui, Estijoje²² su kiekvienu metų biudžetu pateikiama, kiek kainuoja įvairios mokesčių lengvatos. Taip parlamentas gali apsispręsti, ar palikti mokesčių lengvatas, ar jas panaikinti, taip padidinant biudžeto pajamas.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai: 2009-05-13 Nr. 404 „Dėl norminių teisės aktų stebėsenos“ (neteko galios 2011-01-12 nutarimu Nr. 67 (nuo 2011-01-21)); 2009-09-30 Nr. 1244 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisėkūros taisyklių patvirtinimo“ (akto redakcija, galiojusi nuo 2011-01-21, patvirtinta 2011-01-12 nutarimu Nr. 66).

¹⁸ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas, 2000-06-13 Nr. VIII-1725 (aktuali redakcija 2007-09-18 Nr. X-1277), 6 str. 5 p.

¹⁹ Rinkliavų įstatymo 1, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2011-11-07 Nr. XIP-3811.

²⁰ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006). [Žiūrėta 2013-01-21] Prieiga per internetą <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2006/05/23/00001640620060523092056/Rendered/PDF/wps3927.pdf>. Best Practice Guidelines – Off Budget and Tax Expenditures, OECD (2004) [Žiūrėta 2013-01-21] Prieiga per internetą [http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=gov/pgc/sbo\(2004\)6&doclanguage=en](http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=gov/pgc/sbo(2004)6&doclanguage=en).

²¹ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006). Best Practice Guidelines – Off Budget and Tax Expenditures, OECD (2004), Report to the Public Accounts Committee on transparency of tax expenditures (tax exemptions, allowances, etc.), 2007 m. spalio.

²² Estonian Stability Programme 2012. [Žiūrėta 2013-03-19] Prieiga per internetą <http://www.fin.ee/index.php?id=79456>.

Vertindami mokesčių lengvatų taikymo stebėseną rėmėmės tarptautinėje praktikoje²³ minimomis pagrindinėmis lengvatų taikymo stebėsenos gairėmis:

- yra aiškiai apibrėžti mokesčių lengvatų tikslai;
- vertinami biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių lengvatų taikymo;
- informacija apie biudžeto netekimus dėl mokesčių lengvatų taikymo skelbiama viešai.

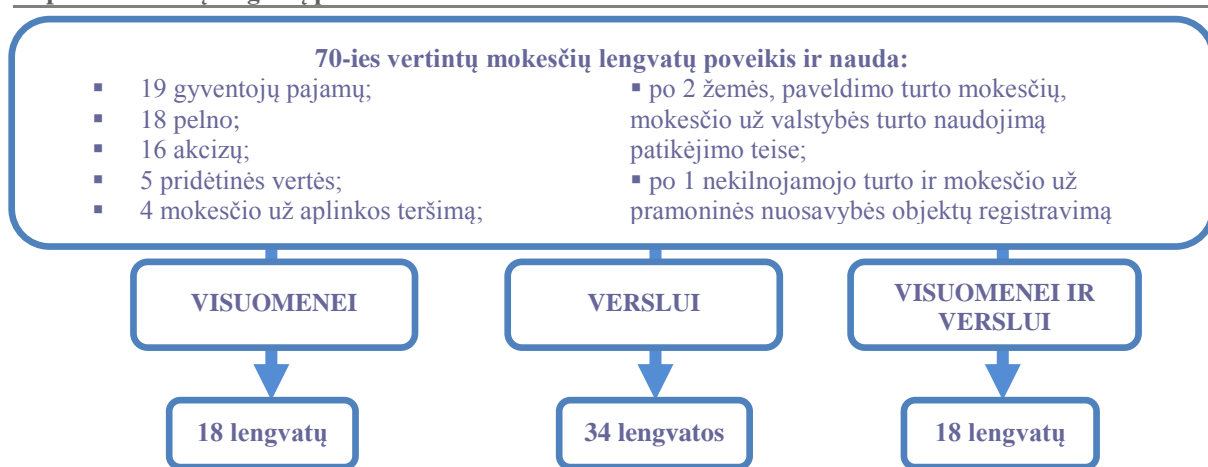
Audito metu problemos nustatytos visose – tikslų nustatymo, biudžeto pajamų netekimų vertinimo, informacijos viešinimo – srityse.

Išanalizavę šiuo metu galiojančius mokesčius reglamentuojančius įstatymus sudarėme mokesčių lengvatų sąrašą, kurį suderinome su Finansų, Teisingumo, Užsienio reikalų, Žemės ūkio ministerijomis ir Valstybine mokesčių inspekcija. Nustatėme, kad iš 20 mokesčių įstatymų 14-oje numatyta 215 mokesčių lengvatų (žr. 3 priedą), šeši mokesčiai lengvatų neturi²⁴.

1.1. Nepakankamai apibrėžti mokesčių lengvatų tikslai

Apibendrinę mokesčių įstatymuose ir lydimuosiuose dokumentuose pateiktą informaciją galime teigti, kad mokesčių lengvatų turinys ir tikslai siejami su poveikiu ir nauda visuomenei ir verslui (žr. 2 pav.).

2 pav. Mokesčių lengvatų poveikis ir nauda

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal mokesčių įstatymus ir lydimuosius dokumentus

²³ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006). Best Practice Guidelines – Off Budget and Tax Expenditures, OECD (2004). Tax Expenditures in OECD Countries, OECD (2010). [Žiūrėta 2013-01-21] Prieiga per internetą <http://books.google.lt/books?id=fsgov7mGxkwC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=true>, Manual on Fiscal Transparency, International Monetary Fund (2007). [Žiūrėta 2013-01-21] Prieiga per internetą <http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/051507m.pdf>, Guide to Transparency in Public Finances, International Budget Partnership (2011). [Žiūrėta 2013-01-21] Prieiga per internetą <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Looking-Beyond-the-Budget.pdf>.

²⁴ Nustatytos šių mokesčių lengvatos: pridėtinės vertės mokesčio, gyventojų pajamų mokesčio, pelno mokesčio, žemės mokesčio, paveldimo turto mokesčio, nekilnojamojo turto mokesčio, mokesčio už aplinkos teršimą, akcizų, mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise, mokesčių už pramoninės nuosavybės objektų registravimą, valstybės rinkliavų, konsulinio mokesčio, žyminio mokesčio, naftos ir dujų išteklių mokesčio.

Lengvatų neturi šie mokesčiai: mokestis už valstybinius gamtos išteklius, loterijų ir lošimų mokestis, pertekliaus mokestis cukraus sektoriuje, gamybos mokestis cukraus sektoriuje, atskaitymai nuo pajamų pagal Miškų įstatymą, papildomos baltojo cukraus gamybos kvotos ir pridėtinės izogliukozės gamybos kvotos vienkartinio išsipirkimo mokestis.

Kaip matyti, dalis mokesčių lengvatų turi tiesioginę naudą tik visuomenei, kitos tik verslui. Mokesčio lengvatos nauda turėtų pasiekti tinkamą jos gavėją – gyventoją ar verslo subjektą, kad būtų pasiektas lengvatos tikslas. Tačiau kai kuriais atvejais praktikoje mokesčių lengvatos naudos gavėjas gali priklausyti nuo lengvatos taikymo aplinkybių. Pavyzdžiui, kai mokesčio lengvata siekiama sumažinti prekių ar paslaugų kainą, gyventojas yra lengvatos naudos gavėjas tais atvejais, kai dėl jos taikymo sumoka mažesnę kainą. Kai prekių ar paslaugų kainą nesumažėja – tikrasis lengvatos naudos gavėjas yra verslo subjektas. Tokius atvejus nurodė ir Valstybės kontrolė 2006 m. audito ataskaitoje „Dėl pridėtinės vertės mokesčio lengvatų tarifų taikymo“²⁵, ir Europos Komisija, atlikusi tokio pobūdžio tyrimus Europos Sąjungoje.

Siekdami nustatyti, ar mokesčių lengvatomis yra išskirti tikslai, ar šie tikslai aiškūs, pamatuojami, ir atsižvelgdami į tai, kad mokesčius reglamentuojančiuose įstatymuose mokesčių lengvatomis tikslai nenurodomi, nagrinėjome mokesčių įstatymų, jų pakeitimų ir papildymų įstatymų projektų aiškinamuosius raštus ir kitus lydimočius dokumentus.

Atkreipiame dėmesį, kad nuo 1994 m. kartu su įstatymo projektu pateikiamas aiškinamasis raštas, kuriame nurodomi parengto projekto tikslai ir uždaviniai²⁶. Ilgainiui reikalavimai aiškinamajam raštui sugriežtėjo: nuo 1999 m. nustatytas reikalavimas teikti duomenis, kiek biudžeto lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas (pateikiami įvertinimai artimiausiems ir tolesniems metams)²⁷. Nuo 2004 m. aiškinamuosiuose raštuose turėtų būti nurodoma dar platesnė informacija: projekto rengimą paskatinusios priežastys, kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai, kokią įtaką turės korupcijai ir pan.²⁸

Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybinis patentų biuras pateikė turimus duomenis apie gavėjų skaičių, biudžeto pajamų netekimus ir kt. dėl 70-ies iš 215 (33 proc.) mokesčių lengvatų. Todėl audito metu įvertinome šių lengvatų tikslus. Išanalizavę lydimočius dokumentus nustatėme, kad:

- dviejų (3 proc.) žemės mokesčio lengvatų, nustatytų 1990 m., tikslų įvertinti negalime, nes Seimo teisės aktų duomenų bazėje aiškinamųjų raštų nėra (žr. pavyzdį);

Pavyzdys

Žemės mokesčio įstatymo 7 str. nustatyta mokesčio lengvata – savivaldybių tarybos, į kurių biudžetus įskaitomas žemės mokestis, turi teisę sumažinti arba atleisti nuo žemės mokesčio mokėjimo paskirus juridinius ir fizinius asmenis arba jų grupes.

Originali šios mokesčio lengvatos redakcija buvo nustatyta Žemės mokesčio įstatymo (1990-10-25 Nr. I-714) 8 str. Savivaldybių tarybos, į kurių biudžetus įskaitomas žemės mokestis, turi teisę sumažinti arba atleisti nuo žemės mokesčio mokėjimo paskirus juridinius ir fizinius asmenis arba jų grupes.

- 43-jų (61 proc.) lengvatų tikslus galime įžvelgti bendrame teisės aktų projektų lydimočių dokumentų tekste. Šie tikslai yra bendro pobūdžio: palankesnių sąlygų verslui sudarymas,

²⁵ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio veiklos audito 2006-12-19 ataskaita Nr. 8000-7P-31 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio lengvatinių tarifų taikymo“.

²⁶ Lietuvos Respublikos Seimo statutas, 1994-02-17 Nr. I-399 (originali redakcija), 140 str.

²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo statutas, 1994-02-17 Nr. I-399 (1998-12-22 Nr. VIII-1000 redakcija), 135 str. 3 d. 8 p.

²⁸ Lietuvos Respublikos Seimo statutas, 1994-02-17 Nr. I-399 (aktuali redakcija), 135 str. 3 d.

konkurencingumo didinimas, kultūros vystymosi skatinimas, mokesčio naštos sumažinimas, apmokestinimo teisingumo užtikrinimas ir kt. Tokių tikslų nepakanka įvertinti, ar mokesčio lengvata jau pasiekė savo tikslą (žr. pavyzdį). Be to, toks tikslas gali būti pasiekiamas dėl kitų su mokesčio lengvata nesusijusių veiksnių, pavyzdžiui, ekonomikos augimo, kultūrinių renginių skaičiaus didėjimo, bedarbių mažėjimo.

Pavyzdys

- Projektas užtikrins palankesnes verslo sąlygas pradantiems ir smulkiems verslininkams bei paskatins verslo plėtrą Lietuvoje, o taip pat tai bus kompensacija už neribotą civilinę atsakomybę²⁹.
- Teikiamo įstatymo nuostatos turi sudaryti prielaidas: atimti riboto dydžio išlaidas už mokslą, nes tai sudarytų palankesnes sąlygas siekti aukštojo mokslo³⁰.
- Racionalu sudaryti sąlygas vietinio reguliaraus susisiekiimo paslaugų teikimo savikainos mažinimui (atitinkamai susidarytų prielaidos ir valstybės bei savivaldybių biudžetų išlaidų, susijusių su vežėjų išlaidų (negautų pajamų) kompensavimu, mažėjimui)³¹.

▪ 25-ių (36 proc.) lengvatų įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose yra nustatytas tik bendras įstatymo projekto tikslas, tačiau jis nėra tiesiogiai susijęs su mokesčio lengvata, t. y. nenurodoma, kodėl priimama ar keičiama mokesčio lengvata (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

Įstatymo projekto tikslai:

- galutinai suderinti šiuo metu taikomą apmokestinimo akcizais sistemą su įstatymo projekto 1 priede išvardintomis Europos Sąjungos Tarybos direktyvomis ir Europos Komisijos reglamentais³²;
- išvengti kolizijos tarp Paveldimo ar dovanojamo turto mokesčio įstatymo ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo, kuris įsigalioja nuo 2003-01-01, taip pat viso paveldėto turto apmokestinimą reglamentuoti viename įstatyme³³.

Apibendrinant galima teigti, kad kai kuriais atvejais teikiant pasiūlymus nustatyti mokesčio lengvatas buvo suformuluoti bendro pobūdžio siūlomų lengvatų tikslai arba jie nebuvo nurodyti. Nekonkretus mokesčių lengvatų tikslų formulavimas apsunkina tikslų pasiekimo vertinimą. Siekiant įvertinti nustatytos mokesčio lengvatos įtaką biudžeto pajamoms, ekonomikai, visuomenei, mokesčių lengvatoms turėtų būti nustatomi aiškūs, pamatuojami tikslai.

Tai patvirtina ir Pasaulio banko ekspertai, pažymėdami, kad teisės aktų lydimoosiuose dokumentuose turėtų būti nurodomi mokesčių lengvatų tikslai. Be to, parlamentas ir vyriausybė turėtų daugiau galimybių stebėti mokesčių lengvatų poveikį, jeigu tikslai būtų nustatyti su konkrečiais jų pasiekimo vertinimo kriterijais³⁴. Finansų ministerija taip pat patvirtina, kad įstatymų projektų dėl mokesčių lengvatų teikėjai turėtų atlikti išsamų vertinimą, nurodydami siūlomų mokesčių lengvatų tikslus ir kiekybinius rodiklius, pagal kuriuos būtų galima išmatuoti nurodytų tikslų pasiekimą.

²⁹ Pelnų mokesčio įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2003-04-03 Nr. IXP-2477.

³⁰ Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2002-05-03 Nr. IXP-1574.

³¹ Akcizų įstatymo papildymo 58¹ straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2010-06-19 Nr. XIP-2272.

³² Akcizų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2003-12-05 Nr. IXP-3087.

³³ Paveldėto turto mokesčio įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2002-11-27 Nr. IXP-2146.

³⁴ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006).

1.2. Didžiosios dalies mokesčių lengvatų taikymo terminas nenustatytas

Pasaulio banko ekspertai atkreipia dėmesį, kad mokesčių lengvatos dažniausiai nustatomos neribotam laikui. Todėl jos tampa neaktualios arba nerezultatyvios, nes buvo nustatytos esant tam tikroms ekonominėms ir socialinėms sąlygoms, kurios ilgainiui pasikeitė³⁵. Audito metu vertinome, ar Lietuvoje nustatomas mokesčių lengvatų taikymo terminas.

Ekonominė, visuomeninė ir socialinė aplinka nėra statiška, turi tendenciją kisti. Praėjus laikui, kintant aplinkai mokesčių lengvatomis nustatyti tikslai gali būti pasiekti ir netaikant mokesčių lengvatų. Tam gali turėti įtakos kiti veiksniai, pavyzdžiui, ekonomikos augimas, mažėjantis nedarbo lygis, darbo užmokesčio augimas, skurdo ar socialinės atskirties sumažėjimas ir kt. Mokesčių lengvatų, kaip mokesčių politikos priemonių, taikymo galėtų būti atsisakoma tais atvejais, kai tam tikri veiksniai padeda pasiekti tikslą ir be mokesčių lengvatų.

Audito metu nustatėme, kad buvo numatytas keturių iš 215-os mokesčių lengvatų taikymo terminas (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

Pelno mokesčio įstatymo³⁶ 46¹ str. „Apmokestinamojo pelno sumažinimas dėl vykdomo investicinio projekto“
4 d. Šiame straipsnyje nustatyta tvarka apmokestinamasis pelnas gali būti sumažintas tik per 2009–2013 metų mokesčius laikotarpius patirtomis išlaidomis.

Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo³⁷ 19 str. „PVM tarifai“

3 d. Lengvatinis 9 proc. PVM tarifas taikomas:

1 p. iki 2013-12-31 šilumos energijai, tiekiamai gyvenamosioms patalpoms šildyti, į gyvenamąsias patalpas tiekiamam karštam vandeniui arba šaltam vandeniui karštam vandeniui paruošti ir šilumos energijai, sunaudotai šiam vandeniui pašildyti (nuo 2009-09-01);

3 p. iki 2011-12-31 turizmo veiklą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka teikiamoms viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms (nuo 2011-01-01);

4 d. Iki 2013-12-31 lengvatinis 5 proc. PVM tarifas taikomas vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms, kai šių prekių įsigijimo išlaidos visiškai ar iš dalies kompensuojamos Sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka (nuo 2009-07-01).

Kaip geros praktikos pavyzdį galime paminėti pelno mokesčio lengvatos taikymo termino nustatymą ir vertinimą. Kaip minėta, mokesčio lengvatai, nurodytai Pelno mokesčio įstatymo 46¹ str., yra nustatytas ketverių metų taikymo terminas. Planuota nustatyto laikotarpio antroje pusėje įvertinti, kokią naudą vienetų produktyvumo ir konkurencingumo didėjimui suteikė minėtoji lengvata ir spręsti klausimą dėl tolesnio jos taikymo pratęsimo. Finansų ministerija tokį vertinimą atliko ir pateikė Vyriausybei siūlymą pratęsti šios lengvatos taikymo terminą iki 2018 metų.

Pridėtinės vertės mokesčio įstatyme šilumos energijai, vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms nuo 2009 m. nustatytų mokesčio lengvatų taikymo terminas kasmet pratęsimas. Mokesčio lengvata apgyvendinimo paslaugoms buvo taikoma vienerius metus (žr. pavyzdį).

³⁵ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006).

³⁶ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, 2001-12-20 Nr. IX-675.

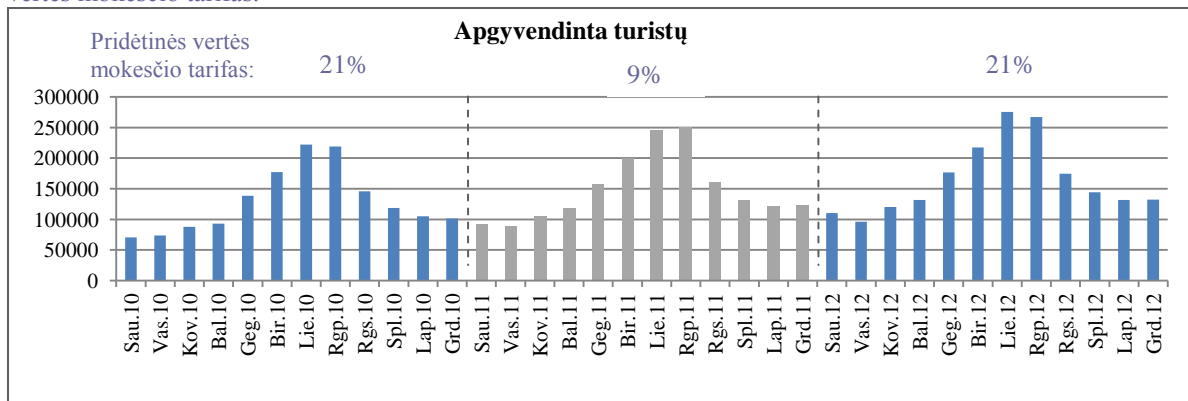
³⁷ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002-03-05 Nr. IX-751.

Geros praktikos pavyzdys

Siekiant turizmo plėtros Lietuvoje, šios veiklos konkurencingumo didėjimo, viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms 2011 m. buvo taikoma mokesčio lengvata – nuo 21 iki 9 proc. sumažintas pridėtinės vertės mokesčio tarifas.

Finansų ministerija, stebėdama ir analizuodama sumažinto tarifo poveikį šio sektoriaus veiklos rodikliams ir įtaką biudžeto pajamoms, atliko šios lengvatos poveikio vertinimą ir nustatė, kad mokesčio lengvatos taikymas neturėjo reikšmingos įtakos turizmo srautams³⁸.

Audito metu įvertinę turizmo srautus 2012 m., kai ši lengvata nebuvo taikoma, nustatėme, kad turizmo srautai ir toliau didėjo (žr. pav.), nors apgyvendinimo paslaugoms buvo taikomas standartinis 21 proc. pridėtinės vertės mokesčio tarifas.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis³⁹

Turistų skaičiaus augimą lėmė susiformavusi ir išsiplėtusi turizmo produktų pasiūla: konferencijų ir sveikatinimo, medicininis, golfo ir ekologinis turizmas, taip pat miesto turizmas savaitgaliais⁴⁰.

Kaip matyti, lengvatinis pridėtinės vertės mokesčio tarifas, taikytas turizmo veiklai skatinti, neturėjo reikšmingos įtakos turistų skaičiaus didėjimui. Be to, Europos Komisija, atlikusi ekonominę pridėtinės vertės mokesčio sistemos vertinimą devyniose šalyse narėse, nurodė, kad sumažinti pridėtinės vertės mokesčio tarifai ilginiui gali turėti iškreipimo poveikį, nes praėjus laikui keičiasi ekonominė, verslo ir teisinė aplinka. Mažesnių tarifų taikymas dažnai nėra tinkamiausia priemonė siekiant politikos tikslų⁴¹.

Pažymime, kad tais atvejais, kai mokesčių lengvatos naudojamos kaip rinkos reguliavimo priemonė, valstybės įsikišimo į rinką tikslingumas turėtų būti įvertintas laiko požiūriu. Tai sudarytų galimybes siekti reikiamų rinkos pokyčių. Priešingu atveju dėl rinkos savireguliacijos mokesčių lengvatų taikymas gali tapti netikslingas ir turėti rinką iškreipiantį poveikį. Be to, nustatytas mokesčio lengvatos taikymo terminas įpareigotų įvertinti lengvatos poveikį ir tik tada priimti pagrįstą sprendimą, ar tokia lengvata reikalinga ateityje.

Siekiant vertinti mokesčių lengvatų taikymo poveikį, tikslinga numatyti lengvatų, kurios reguliuoja rinką, taikymo terminus. Tai aktualu ir verslo subjektams, kaip rinkos dalyviams, nes

³⁸ Informacija apie apgyvendinimo įstaigų užimtumą, pajamas, išlaidas ir kainas. [Žiūrėta 2013-03-20] Prieiga per internetą <http://www.finmin.lt/web/finmin/koment/viesbučiaiapzvalga201110>.

³⁹ Lietuvos statistikos departamentas. Apgyvendinta turistų. Požymiai: apgyvendinimo įstaigos tipas ir mėnuo. [Žiūrėta 2013-03-12] Prieiga per internetą <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp>.

⁴⁰ Turizmas minta iš rusų ir baltarusių. [Žiūrėta 2013-03-12] Prieiga per internetą <http://www.lzinios.lt/sitemain/Ekonomika/Turizmas-minta-is-rusu-ir-baltarusiu>.

⁴¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Dėl PVM atėties. Paprastesnės, patikimesnės bei veiksmingesnės PVM sistemos kūrimas ir pritaikymas prie bendrosios rinkos“. Briuselis, 2011.12.6. KOM(2011) 851 galutinis. [Žiūrėta 2013-03-28] Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0851:FIN:LT:PDF>. Šalys narės, kuriose buvo atliktas ekonominis PVM sistemos vertinimas: Belgija, Graikija, Ispanija Italija, Jungtinė Karalystė, Lenkija, Prancūzija, Vengrija ir Vokietija.

žinodami mokesčių lengvatų taikymo laikotarpius ir vykdydami ūkinę veiklą jie turėtų galimybę lanksčiau planuoti ateinančių laikotarpių piniginius srautus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei siūlome svarstyti galimybę, inicijuojant naujas rinkos procesams įtaką turinčias mokesčių lengvatas, numatyti tokių lengvatų taikymo terminus, kad jų taikymas būtų pagrįstas ir neturėtų rinką iškreipiančio poveikio.

1.3. Viešai teikiama ne visa turima informacija apie mokesčių lengvatų poveikį visuomenei, verslui ir biudžeto pajamoms

Praktikoje mokesčių mokėtojai, norėdami įgyvendinti jiems nustatytą teisę į mokesčio lengvatą, tai gali padaryti dviem būdais:

- neteikdami jokių dokumentų, nes jie priklauso tam tikrai asmenų grupei (pensinio amžiaus sulaukę, neįgalūs, socialiai remtini asmenys ir kt.) ar naudojami tam tikros rūšies apmokestinimo objektu (valstybės stipendijos ir kt.) (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

Valstybinei mokesčių inspekcijai jokių dokumentų teikti neprivalo:

- gyventojas, gaunantis pensiją ar rentą, kuriai taikoma Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 str. 1 d. 17 p. nustatyta mokesčio lengvata⁴²;
- asmenys, valdydami valstybės ar savivaldybės nekilnojamąjį turtą, kuriam taikoma Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo 7 str. 2 d. 2 p. nustatyta mokesčio lengvata⁴³.

Nustatyti mokesčių mokėtojų, kurie pasinaudojo mokesčių lengvatomis šiuo būdu, mastą yra sudėtinga, nes šią informaciją deklaruoti nėra privaloma, todėl Valstybinė mokesčių inspekcija tokių duomenų nekaupia. Kita vertus, dėl administracinės naštos mokesčių mokėtojams ir administratoriui, rinkti informaciją apie tokių lengvatų gavėjus nėra tikslinga.

- pateikdami mokesčio deklaraciją arba dokumentus, patvirtinančius jų teisę į mokesčio lengvatą (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

- Pelno mokesčio mokėtojai, norėdami pasinaudoti Pelno mokesčio įstatymo 5 str. 2 d. įtvirtinta lengvata⁴⁴, privalo atitikti nustatytus kriterijus ir pateikti Valstybinei mokesčių inspekcijai pelno mokesčio deklaraciją.
- Mokesčio už aplinkos teršimą mokėtojai, norėdami pasinaudoti Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 5 str. 6 d. įtvirtinta lengvata⁴⁵, privalo įvykdyti Vyriausybės nustatytas gaminių bei pakuotės naudojimo ir (ar) perdirbimo užduotis ir nustatyta tvarka pateikti dokumentus, patvirtinančius pakartotinai panaudotą arba perdirbtą arba energijai gauti panaudotą šių gaminių ar pakuotės atliekų kiekį.

⁴² Pensijos ir rentos, gautos iš Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų, taip pat iš užsienio valstybių valstybinių fondų, neapmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu.

⁴³ Mokesčiu neapmokestinamas nekilnojamas turtas, už kurį mokesť pagal šio įstatymo 3 straipsnį moka juridinis asmuo: valstybės ar savivaldybių nekilnojamas turtas.

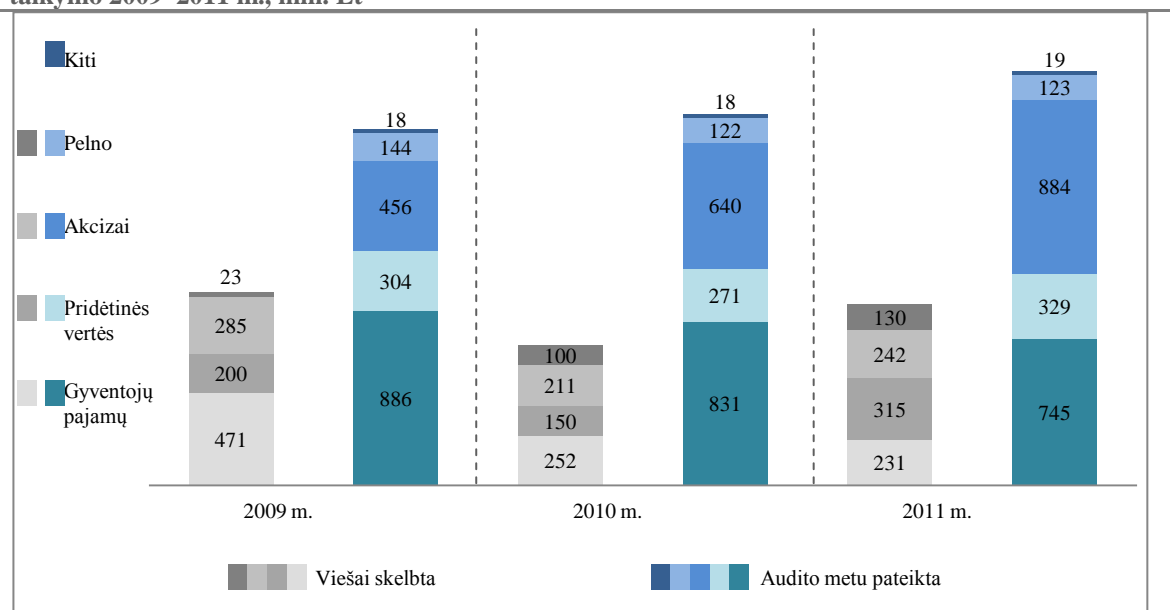
⁴⁴ Vienetų (išskyrus pelno nesiekiančių), kuriuose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 1 milijono litų, apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 5 procentų mokesčio tarifą, išskyrus atvejus, nustatytus šio straipsnio 3 dalyje.

⁴⁵ Gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuotės atliekomis už tą gaminių ir (ar) pakuotės kiekį, kuris proporcingas įvykdytos Vyriausybės nustatytos gaminių ir (ar) pakuotės atliekų naudojimo ir (ar) perdirbimo užduoties daliai. Norėdami pasinaudoti šia mokesčio lengvata, gamintojai ir importuotojai Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka turi pateikti dokumentus, patvirtinančius šių gaminių ar pakuotės atliekų perdirbtą ar panaudotą energijai gauti kiekį.

Valstybinė mokesčių inspekcija duomenis apie mokesčių lengvatų gavėjų skaičių, biudžeto pajamų netekimus dėl lengvatų taikymo turi tik tuo atveju, jei mokesčių mokėtojas pasinaudojo lengvatomis šiuo būdu, t. y. pateikdamas deklaraciją ar kitus dokumentus. Šios institucijos duomenimis, fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys mokesčių lengvatomis pasinaudojo 2009 m. – 3 318,7 tūkst., 2010 m. – 3 025,2 tūkst., 2011 m. – 2 925,6 tūkst. kartų (žr. 4 priedą). Tokius skaičius lėmė tai, kad vienas asmuo gali turėti teisę į kelias skirtingas mokesčių lengvatas. Pavyzdžiui, dirbantis asmuo gali naudotis gyventojų pajamų mokesčio lengvata – neapmokestinamu pajamų dydžiu, taip pat jis gali turėti teisę į to paties mokesčio lengvatą už įmokų mokėjimą į trečios pakopos pensijų fondus. Tokiu atveju šis asmuo į bendrą gavėjų skaičių įtraukiamas kelis kartus.

Audito metu Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybinis patentų biuras pateikė turimus duomenis apie biudžeto pajamų netekimus dėl 52 iš 215 (24 proc.) mokesčių lengvatų taikymo. Šie netekimai 2009 m. sudarė 1 808 mln. Lt, 2010 m. – 1 882 mln. Lt, 2011 m. – 2 101 mln. Lt. Finansų ministerija, teikdama Seimui valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinį, aiškinamuosiuose raštuose⁴⁶ nurodo duomenis apie negautas pajamas dėl keturiuose didžiausių mokesčių įstatymuose – Pridėtinės vertės, Gyventojų pajamų, Pelno mokesčių ir Akcizų – nustatytų pagrindinių 10 mokesčių lengvatų taikymo. Šie netekimai 2009 m. sudarė 979 mln. Lt, 2010 m. – 713 mln. Lt, 2011 m. – 918 mln. Lt (žr. 3 pav. ir 4 priedą). Turimi duomenys apie biudžeto pajamų netekimus dėl mokesčių lengvatų taikymo yra du kartus didesni, nei viešai skelbė Finansų ministerija.

3 pav. Viešai skelbiami ir audito metu pateikti biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių lengvatų taikymo 2009–2011 m., mln. Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos ir Valstybinio patentų biuro duomenis

⁴⁶ Vykdyto ataskaitų rinkinių sudarymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010-01-29 įsakymu Nr. 1K-022. Forma Nr. AR „Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas“, 3 d.

Kaip matyti, didžiausi biudžeto pajamų netekimai buvo dėl gyventojų pajamų mokesčio, akcizų, pridėtinės vertės ir pelno mokesčių lengvatų taikymo. Biudžeto pajamų netekimai dėl akcizų ir pridėtinės vertės mokesčio lengvatų taikymo didėjo dėl 2010–2011 m. nustatytų naujų mokesčių lengvatų. Netekimai dėl gyventojų pajamų mokesčio lengvatų taikymo mažėjo, nes didėjo nedarbo lygis ir kt.⁴⁷

Remdamiesi Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktais deklaracijų duomenimis ir taikdami Finansų ministerijos skaičiavimo metodiką, audito metu papildomai apskaičiavome galimus pelno mokesčio netekimus dar dėl aštuonių lengvatų⁴⁸ taikymo. Nustatėme, kad dėl šių lengvatų taikymo biudžetas galėjo netekti 2009 m. apie 97 mln. Lt, 2010 m. – 153 mln. Lt, 2011 m. – 191 mln. Lt pajamų.

Audito metu papildomai apskaičiuoti biudžeto pajamų netekimai dėl aštuonių pelno mokesčio lengvatų taikymo rodo, kad biudžeto pajamų netekimai gali būti dar didesni, nei pateikta audito metu. Kad būtų galima įsitikinti, ar nustatyta mokesčio lengvata yra geriausia priemonė tikslui pasiekti, informacija apie biudžeto pajamų netekimus turi būti tikslesnė ir išsamesnė. Be to, svarbu tokią informaciją skelbti viešai, nes ji yra naudinga politikams, priimančioms sprendimus dėl mokesčių priemonių taikymo, visuomenei ir verslui – kaip mokesčių mokėtojams, mokesčių administratoriui, turinčiam užtikrinti tinkamą mokesčių lengvatų kontrolę. Tokia viešai skelbiama informacija didintų asmenų, teikiančių įstatymų projektus dėl mokesčių lengvatų nustatymo, atsakomybę. Pažymime, kad išsamesnės informacijos apie biudžeto pajamų netekimus dėl mokesčių lengvatų taikymo viešinimas padėtų įgyvendinti tarptautinėje praktikoje viešinimui keliamą tikslą – didinti viešojo administravimo skaidrumą ir visuomenės pasitikėjimą juo.

Svarbu vertinti mokesčių lengvatų poveikį ne tik biudžeto pajamoms, bet ir ūkiui, visuomenei, socialinei aplinkai ir kt. Dėl įvairiapusiško mokesčių lengvatų poveikio, stebint ir vertinant mokesčių lengvatų taikymą, tikslinga turėti veiksmingą stebėseną. Šiuo metu mokesčių lengvatų vertinimą pagal poreikį atlieka Finansų ministerija. Įvertinant tai, kad mokesčių lengvatos turi ne tik mokesčių poveikį biudžeto pajamoms, bet ir skatinantį poveikį tam tikros srities ūkio plėtrai ar socialinių santykių vystymuisi, ne tik Finansų ministerija, bet ir kitos šakinės ministerijos turėtų atlikti lengvatų taikymo vertinimą. Pavyzdžiui, Ūkio ministerija – investicijų lengvatinio apmokestinimo, Žemės ūkio ministerija – pajamų iš žemės ūkio veiklos apmokestinimo lengvatų. Siekiant įvertinti ne tik mokesčių lengvatų taikymo mokesčių poveikį, bet ir jų poveikį kitų ministerijų kompetencijos srityse, šios institucijos turi veikti koordinuotai, siekdamos užtikrinti, kad

⁴⁷ Aiškinamasis raštas dėl 2010 metų valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų įvykdymo ir valstybės skolos ataskaitų. [Žiūrėta 2013-02-22] Prieiga per internetą http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/Biudžeto_vykdymas/2010aiskra.pdf. 2011 metų valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas. [Žiūrėta 2013-02-22] Prieiga per internetą http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/Biudžeto_vykdymas/2011apyskaita/2011_apyskaita_aiskinamasis_rastas_priedai.pdf.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, 2001-12-20 Nr. IX-675, 5 str. 2, 4, 5, 6 d., 12 str. 1 d. 15, 17 p., 58 str. 16 d. 2, 3 p.

mokesčių lengvatų, kaip išskirtinių apmokestinimo taisyklių, taikymas būtų tinkama priemonė, kuri niekam nesuteikia konkurencinio pranašumo arba nedaro žalos dėl mokesčio dydžio.

Norint įvertinti mokesčių lengvatų taikymo poveikį, reikalinga susisteminta, patikima ir laiku gaunama kuo tikslesnė informacija apie mokesčių lengvatų taikymą, tikslų įgyvendinimą, biudžeto pajamų netekimus. Toks vertinimas parodytų tikruosius mokesčių lengvatų taikymo rezultatus:

- kokių lengvatų tikslai jau yra pasiekti, kurių poveikį verslui ir visuomenei būtina sustiprinti, o kurių jau nebereikia – papildant, pakeičiant ar atsisakant mokesčių lengvatų;
- koks realus poveikis biudžeto pajamoms – suteikiant išsamią informaciją politikams, priimančioms sprendimus dėl mokesčių priemonių taikymo;
- ar mokesčių lengvatos taikomos tiems asmenims, kuriems jos priklauso – nesukuriant neteisingų apmokestinimo sąlygų.

Todėl svarbu apibrėžti mokesčių lengvatų stebėsenos turinį, numatant, kokios lengvatos bus stebimos, koks tokios stebėsenos periodiškumas, kokiais kriterijais remiantis bus vertinamas lengvatų poveikis ir nauda visuomenei, verslui ir biudžeto pajamoms. Taip pat turi būti nustatyti už mokesčių lengvatų stebėseną atsakingi subjektai, apibrėžtos jų stebėsenos sritys ir kompetencija. Be to, tikslinga numatyti tokios stebėsenos rezultatų viešinimą. Tai sudarys galimybes visuomenei ir viešojo administravimo institucijoms teikti tikslesnę informaciją apie mokesčių lengvatų taikymo naudą. Be to, tai padės Vyriausybei pasiekti vieną iš mokesčių sistemos pertvarkos tikslų – taikyti vien socialiai reikšmingas, ekonomiškai pagrįstas, ūkio plėtrą skatinančias ir tikslingas mokesčių lengvatas⁴⁹.

2. Ar tinkamai taikomos mokesčių lengvatos?

Audito metu laikėmės nuostatos, kad mokesčių lengvatos taikomos tinkamai, kai jomis naudojasi tie subjektai, kuriems priklauso, ir tam objektui, kuriam nustatyta.

Valstybinė mokesčių inspekcija, siekdama užtikrinti efektyvesnį mokesčių administravimą ir surinkimą bei atsižvelgdama į pasaulinę praktiką ir tarptautinių organizacijų rekomendacijas, nuo 2010 m. rengia Konsoliduotas mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo strategijas ir Konsoliduotus mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo priemonių planus⁵⁰. Šiuose dokumentuose išskiriamos rizikos, susijusios su mokesčių lengvatų taikymu (žr. 4 pav.).

⁴⁹ Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012-12-13 nutarimu Nr. XII-51.

⁵⁰ Patvirtinti Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymais: 2010-01-29 Nr. V-34 „Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos 2010 metų mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo strategijos ir konsoliduoto mokesčių mokėjimo užtikrinimo 2010 m. priemonių plano patvirtinimo“; 2010-12-31 Nr. V- 415; 2011-12-30 Nr. V-442.

4 pav. Mokesčių mokėtojų segmentams būdingos mokesčių prievolių vykdymo rizikos, susijusios su mokesčių lengvatų taikymu

Segmentai	Rizikos
Gyventojai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tikrojo veiklos turinio slėpimas įregistravus individualią veiklą, siekiant taikyti mažesnį mokesčio tarifą; ▪ gyventojų vengimas registruoti vykdomą individualią veiklą arba įsigyti verslo liudijimą, apskaityti ir deklaruoti individualios veiklos pajamas bei mokėti mokesčius.
Maži, vidutiniai, didieji mokesčių mokėtojai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nepagrįstas pelno mokesčio mažinimas; ▪ nepagrįstas pridėtinės vertės mokesčio tarifų taikymas; ▪ nepagrįstas veiklos priskyrimas pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamai veiklai.
Pelno nesiekiančios organizacijos	<ul style="list-style-type: none"> ▪ labdaros ir paramos naudojimas ne pagal nustatytą paramos paskirtį.
Valstybės ir savivaldybių įmonės	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nepagrįstas pelno mokesčio mažinimas; ▪ pridėtinės vertės mokesčio tarifų taikymo pažeidimai.
Akcizų mokėtojai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Akcizų įstatymo lengvatų ir tarifų taikymo pažeidimai.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos 2011 m. veiklos ataskaitą

Kaip matyti, Valstybinė mokesčių inspekcija nustatė rizikas, susijusias su netinkamu mokesčių lengvatų taikymu įvairiuose mokesčių mokėtojų segmentuose. Rizikos nustatytos dėl keturiuose didžiausių mokesčių įstatymuose – Gyventojų pajamų, Pelno, Pridėtinės vertės ir Akcizų – numatytų mokesčių lengvatų netinkamo taikymo.

Siekiant, kad mokesčių lengvatos būtų taikomos tinkamai, svarbu, kad jos būtų aiškiai apibrėžtos, vienodai suprantamos tiek mokesčio mokėtojo, tiek mokesčius administruojančios institucijos, kad neliktų galimybės ją skirtingai interpretuoti. Tai patvirtina ir Europos Sąjungos Taryba, pavyzdžiui, siūlydama nustatyti pridėtinės vertės mokesčio lengvatas taip, kad jų taikymas nepažeistų kitų teisės aktų nuostatų ir tokiomis sąlygomis, kad būtų užtikrintas tinkamas ir sąžiningas lengvatų taikymas bei užkirstas kelias galimiems mokesčių vengimo, išsisukinėjimo ar piktnaudžiavimo atvejams⁵¹.

Nustatėme, kad kai kuriais atvejais netinkamo mokesčių lengvatų taikymo problemos kyla dėl šių priežasčių:

- neaiškiai apibrėžtos mokesčių lengvatų sąvokos, objektai ir sąlygos, todėl mokesčių lengvatų taisyklės taikomos skirtingai;
- kai kuriais atvejais mokesčių mokėtojai sąmoningais veiksmais vengia mokėti mokesčius ir sukuria mokesčių vengimo schemas.

⁵¹ Tarybos direktyva 2006/112/EB, 2006-11-28 dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos. [Žiūrėta 2013-02-28] Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:347:0001:0118:it:PDF>.

Viena iš priežasčių, kodėl kyla neaiškumų dėl tinkamo mokesčių lengvatų taikymo – neaiškiai apibrėžtos sąvokos, mokesčių lengvatų objektai ir sąlygos. Tokius atvejus nurodo ne tik Valstybinė mokesčių inspekcija, bet ir mokesčių konsultantai⁵²:

- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 str. 3 d. nustatytos lengvatos taikymui aktualus laisvųjų profesijų sąrašas, kuris nėra baigtinis, todėl mokesčių administratoriui atsiranda įrodinėjimo funkcijos, kokia individuali veikla priskirtina laisvosioms profesijoms⁵³.

Mokesčio lengvatos turinys

Pajamų mokesčio 5 procentų tarifas taikomas individualios veiklos pajamoms, išskyrus pajamas iš laisvųjų profesijų⁵⁴ veiklos ir pajamas iš vertybinių popierių (įskaitant pajamas iš išvestinių finansinių priemonių).

- Taikant Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 str. 3 d. 1 p. nustatytą lengvatą svarbu, ar gyvenamosios patalpos nėra perduotos naudotis juridiniams asmenims (pvz.: biurams, kultūros, švietimo, gydymo ir kitai komercinei veiklai). Jei patalpos naudojamos kitai nei gyvenamajai paskirčiai, šios lengvatos taikymas yra nepagrįstas ir turi būti apmokestinamas, taikant standartinį 21 procento pridėtinės vertės mokesčio tarifą. Mokesčių administratoriui 2009–2010 m. atlikus mokesčius tyrimus valstybės ir savivaldybės įmonėse, patikslinta mokėtina į biudžetą suma sudarė 403 tūkst. Lt⁵⁵.

Mokesčio lengvatos turinys

Lengvatinis 9 procentų PVM tarifas taikomas: iki 2013 m. gruodžio 31 d. šilumos energijai, tiekiamai gyvenamosioms patalpoms šildyti (įskaitant šilumos energiją, perduodamą per karšto vandens tiekimo sistemą), į gyvenamąsias patalpas tiekiamam karštam vandeniui arba šaltam vandeniui karštam vandeniui paruošti ir šilumos energijai, sunaudotai šiam vandeniui pašildyti.

- Taikant Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 str. 1 d. 45 p. nustatytą lengvatą svarbu, ar darbas naftos gręžimo platformoje, kuri pripažįstama laivu, atliekamas laivo reiso metu. Naftos gręžimo platforma nėra pritaikyta kelionei iš vieno uosto į kitą, o pagrindinė platformos paskirtis yra darbas jūroje⁵⁶, todėl šios lengvatos taikymas praplečiant jos objektą yra nepagrįstas ir turi būti apmokestinamas, taikant standartinį 15 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifą. Mokesčių administratoriui laimėjus mokesčinį ginčą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas piliečiui priteisė sumokėti 19,3 tūkst. Lt.

Mokesčio lengvatos turinys

Neapmokestinamosios pajamos yra šios: jūrininkų už darbą laivo, įregistruoto Europos ekonominės erdvės valstybės jūrų laivų registre, reiso metu gautos pajamos, kaip jos apibrėžtos šio įstatymo 14 straipsnyje.

⁵² Daiva Šoliūnaitė, UAB „PricewaterhouseCoopers“ mokesčių skyriaus projektų vadovė; Julija Solovjova, UAB „PricewaterhouseCoopers“ mokesčių konsultantė.

⁵³ Valstybinės mokesčių inspekcijos 2012–2014 metų konsoliduota mokesčių mokėtojų ir mokesčių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo strategija, patvirtinta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2011-12-30 įsakymu Nr. V-442.

⁵⁴ Laisvoji profesija – profesija, kuria reikiamą kvalifikaciją turintys gyventojai verčiasi asmeniškai, atsakingai ir profesiniu atžvilgiu nepriklausomai, teikdami intelektualines paslaugas klientams ir visuomenei, įskaitant teisinę (advokato, advokato padėjėjo, notaro, notaro padėjėjo, antstolio, antstolio padėjėjo, konsultanto teisės klausimais ir kitą teisinę veiklą), apskaitininko, auditoriaus, buhalterio, lobisto, finansų konsultanto, mokesčių konsultanto, architekto, inžinieriaus, dizainerio, gydytojo, psichologo, žurnalisto, maklerio, brokerio ir panašią veiklą. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007, 2 str. 35 d.

⁵⁵ Valstybinės mokesčių inspekcijos 2012–2014 metų konsoliduota mokesčių mokėtojų ir mokesčių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo strategija, patvirtinta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2011-12-30 įsakymu Nr. V-442.

⁵⁶ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2011-09-08 nutartis Nr. A575-2144/2011. *Infollex* duomenų bazė.

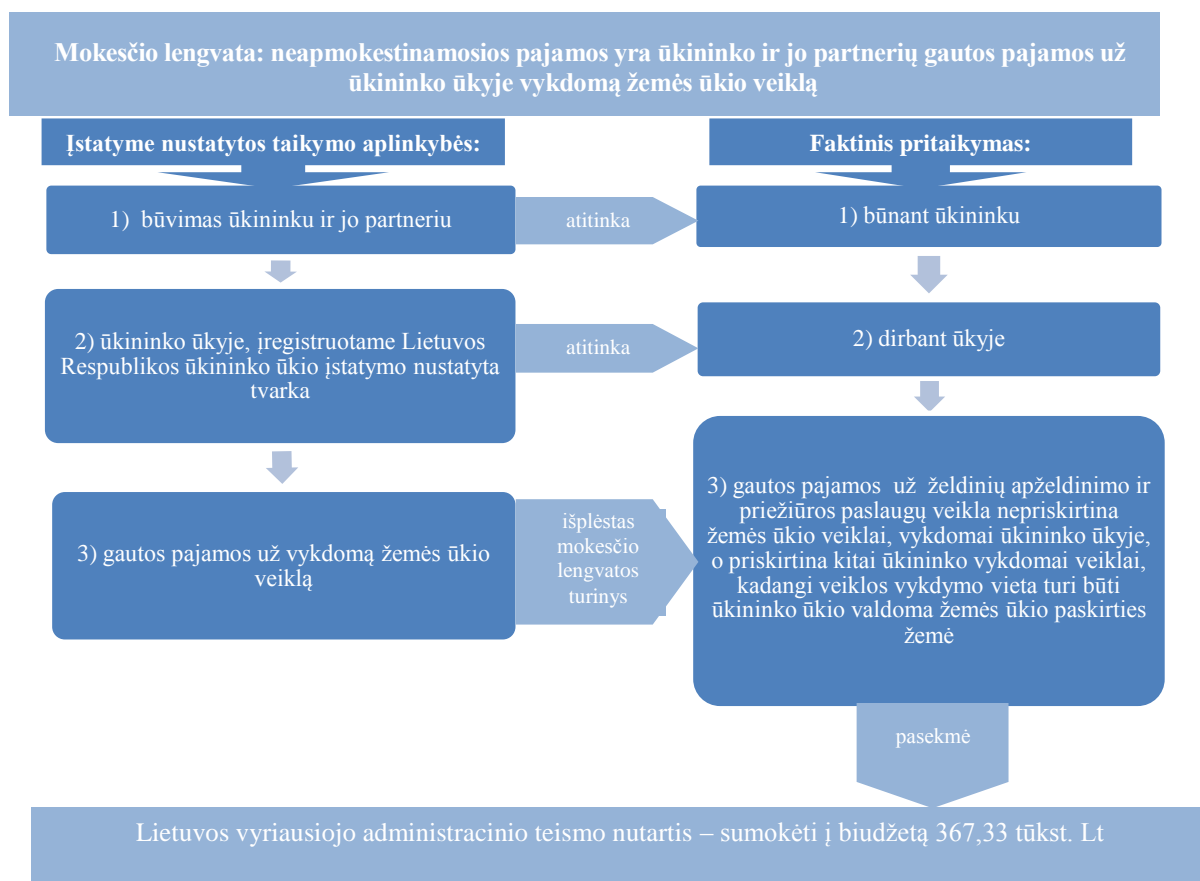
Kita priežastis – mokesčių įstatymų pažeidimai, susiję su mokesčių lengvatų taikymu, kurie gali atsirasti tada, kai:

- mokesčių mokėtojas, nesilaikydamas teisės akto nuostatų, gali piktnaudžiauti mokesčių lengvata, kuri jam nepriklauso;
- mokesčių lengvatos naudojamos mokesčių vengimo⁵⁷ schemose, dirbtinai sukuriant įstatymo reikalavimus atitinkančią ūkinių operacijų grandinę, dėl kurios mokesčių mokėtojas gauna mokestinę naudą.

Pasaulio banko ekspertai pažymi, kad dėl mokesčių vengimo schemų taikymo biudžetas praranda reikšmingą pajamų dalį⁵⁸, tokie atvejai ne išimtis ir Lietuvoje. Audito metu nustatėme, kad mokesčių lengvatos gali būti nepagrįstai taikomos įvairių mokesčių atžvilgiu – pelno, gyventojų pajamų ir kitų mokesčių:

- nepagrįstas veiklos priskyrimas gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestinamai veiklai (žr. pavyzdį).

Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatytos mokesčių lengvatos pritaikymo pavyzdys

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos informaciją

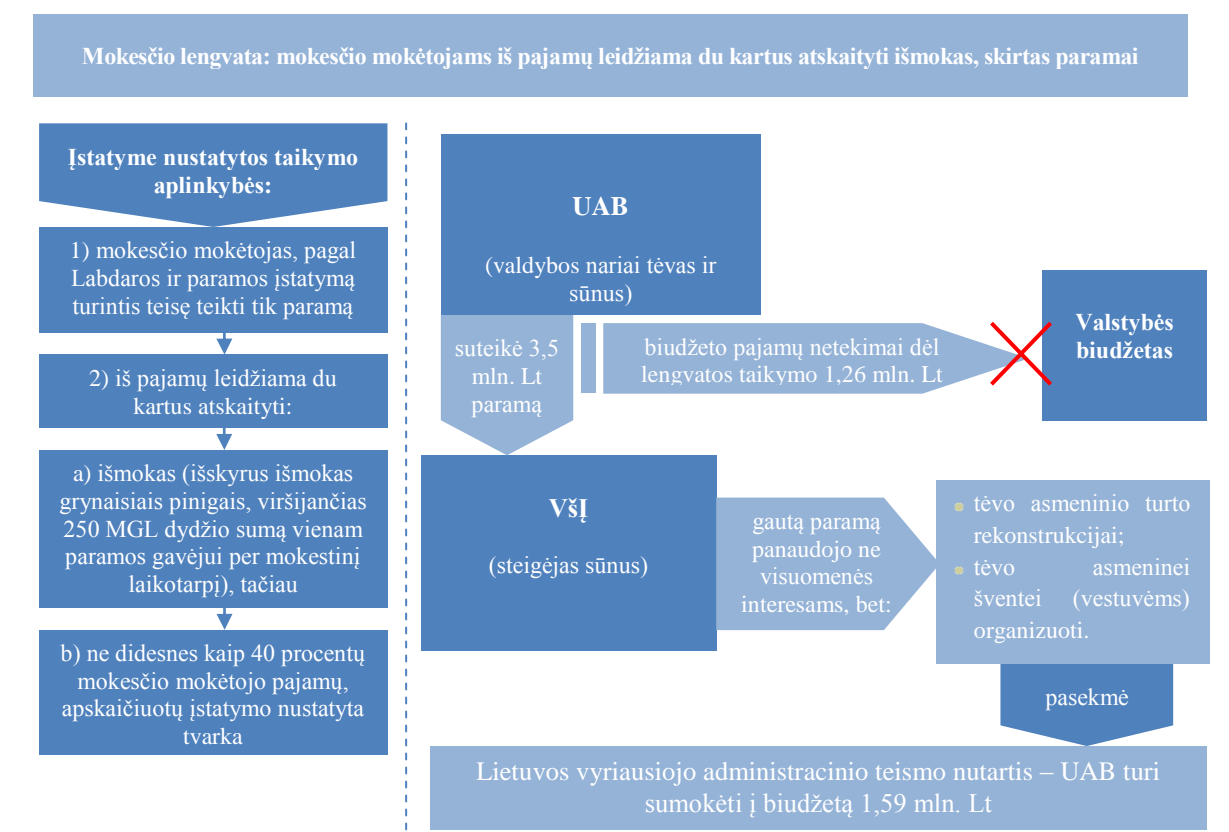
⁵⁷ Mokesčių vengimas suprantamas kaip mokesčių sumažinimas ar jų nemokėjimas naudojantis dirbtinai sukurtais verslo schemomis, sandorių sekomis. Taip sumažinama arba apskritai panaikinama tam tikro mokesčio bazė ir gaunama mokestinė nauda. (J. Black, N. Hashimzade, G. Myles. A Dictionary of Economics. Oxford University Press, 2009.)

⁵⁸ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006).

Kaip matyti, ūkininkas pasinaudojo gyventojų pajamų mokesčio lengvata veiklai, kuriai ji negali būti taikoma. Netinkamai taikydamas mokesčio lengvatą, išplėsdamas jos turinį, jis veikė palankesnėmis sąlygomis nei kiti mokesčių mokėtojai, teikiantys želdinių apželdinimo ir priežiūros paslaugas.

- nepagrįstas pelno mokesčio mažinimas ir labdaros ir paramos naudojimas ne pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paramos paskirtį (žr. pavyzdį);

Pelno mokesčio įstatyme nustatytos mokesčių lengvatos pritaikymo pavyzdys

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos informaciją

Kaip matyti, UAB, suteikdama paramą VšĮ, pasinaudojo pelno mokesčio lengvata. VšĮ gautą paramą panaudojo ne visuomenės, o asmeniniams interesams. Pasinaudodama mokesčio lengvata UAB siekė išvengti mokėtinos mokesčių sumos, dėl ko biudžetas neteko 1,26 mln. Lt pajamų. Susiję asmenys (tėvas ir sūnus), sukurdami šią mokesčių vengimo schemą, sumažino UAB mokestinę naštą ir sudarė jai palankesnes rinkos sąlygas nei kitiems dalyviams.

Taigi, tokiais veiksmais pažeidžiamas mokesčių mokėtojų lygybės principas – sąžiningi mokesčių mokėtojai sumoka daugiau mokesčių nei nesąžiningi, kurie siekia mokestinės naudos ir vengia mokesčių mokėjimo. Tai gali sukurti sąlygas konkurencijos iškreipymui ir padaryti žalą valstybės biudžetui.

Valstybinė mokesčių inspekcija, siekdama užtikrinti nustatytą mokesčių mokėjimą ir mokesčių lengvatų pagrįstą taikymą 2009–2011 m.:

▪ teikė ir koregavo mokesčių lengvatų turinio išaiškinimus, padėdama mokesčių mokėtojui teisingai taikyti lengvatas. Dėl mokesčių įstatymų straipsnių taikymo Valstybinės mokesčių inspekcijos interneto puslapyje pateikta 213 komentarų, iš jų 55 (26 proc.) yra susiję su mokesčių lengvatų taikymu;

Pavyzdys

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 str. 1 d. 15 p. nustatyta mokesčio lengvata – gyventojų naudai kitų gyventojų mokamos gyvybės draudimo įmokos pagal gyvybės draudimo sutartis ir pensijų įmokos į pensijų sąskaitą pensijų fonde neapmokestinamos.

Komentaras⁵⁹

1. Gyventojų naudai kitų gyventojų mokamos gyvybės draudimo įmokos pagal gyvybės draudimo sutartis ir pensijų įmokos į pensijų sąskaitą pensijų fonde priskiriamos gyventojų, kurio naudai mokamos tokios įmokos, neapmokestinamosioms pajamoms.

2. Šiame punkte nustatyta lengvata netaikoma, jei tokios įmokos mokamos užsienio vienetų, įregistruotų ar kitaip organizuotų tikslinėse teritorijose. Nuo 2010-01-01 tokios įmokos laikomos natūra gautomis pajamomis, kurios apmokestinamos taikant 15 proc. mokesčio tarifą. Tikslinių teritorijų sąvoka ir tokių teritorijų sąrašas pateiktas 2 str. 21 dalies komentare.

▪ atliko mokestinius tyrimus ir patikrinimus, priėmė sprendimus dėl mokesčių grąžinimo ir (ar) sumokėjimo, dalyvavo mokestiniuose ginčuose⁶⁰. Tačiau negalime nustatyti, kiek iš jų susiję su mokesčių lengvatų taikymu, nes tokia statistika nevedama.

Valstybinė mokesčių inspekcija nustato rizikas ir imasi prevencinių veiksmų, aiškina mokesčių įstatymus, atlieka mokestinius patikrinimus ir kt. Pažymime, kad mokesčių lengvatų, kaip išskirtinių apmokestinimo taisyklių, taikymas apsunkina Valstybinės mokesčių inspekcijos, kaip mokesčių administratoriaus, darbą ir didina neteisingo apmokestinimo riziką. Tai patvirtina ir Pasaulio banko ekspertai, nurodydami, kad mokesčių lengvatos daro mokesčių sistemą sudėtingesnę ir apsunkina mokesčių administravimą. Naudodamiesi tokia padėtimi kai kurie mokesčių mokėtojai siektų nevykdyti mokestinių prievolių ir vengti mokesčių mokėjimo. O tai dar labiau didintų biudžeto pajamų netekimus⁶¹.

6-ojo audito departamento direktoriaus pavaduotoja

Romualda Masiulionienė

6-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Kristina Vaivadienė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui,

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai,

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai,

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.

⁵⁹ Valstybinė mokesčių inspekcija. [Žiūrėta 2013-03-27] Prieiga per internetą <http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?id=1000087344>.

⁶⁰ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Veiklos ataskaitos. [Žiūrėta 2013-01-31] Prieiga per internetą <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=100461353>.

⁶¹ Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets, World Bank Policy Research Working Paper 3927 (2006).

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Mokesčių lengvatos“
1 priedas

Audito metodai ir procedūros

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai, procedūros ir informacijos šaltiniai:

- dokumentų peržiūra, pokalbiai ir interviu:
 - ▶ nagrinėjome su audito objektu susijusius teisės aktus, straipsnius, mokslinę literatūrą;
 - ▶ susipažinome su užsienio šalių praktika – Tarptautinio valiutos fondo parengtu Fiskalinio skaidrumo vadovu, Pasaulio banko parengta studija „Mokesčių lengvatų poveikio nacionaliniams biudžetams valdymas“, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos parengtomis Geros praktikos gairėmis apie mokesčių lengvatas, mokesčių lengvatų ir jų vertinimo aspektais Didžiojoje Britanijoje, Suomijoje, Danijoje;
 - ▶ vertinome audituotų subjektų veiklos ataskaitas ir kitus dokumentus. Analizuojant juos daug dėmesio buvo skiriama mokesčių lengvatų taikymo stebėsenai;
 - ▶ vertinome mokesčių ginčų, susijusių su mokesčių lengvatų taikymu, bylas. Tokių bylų statistika nėra kaupiama, todėl naudodamiesi sluoksniuotos atrankos metodu informacinėje bazėje *Infolex* analizavome Mokesčių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimus, Vilniaus apygardos administracinio ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismų išnagrinėtas bylas. Atrankai buvo naudojamas kriterijus „lengvat“. Tokiu būdu patikrinta 180 bylų.
 - ▶ taikydami analitines procedūras analizavome ir vertinome informaciją, gautą iš audito subjektų;
 - ▶ bendravome su Teisingumo, Vidaus reikalų, Žemės ūkio, Užsienio reikalų ministerijų, Valstybinio patentų biuro, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos valdybos atstovais dėl mokesčių lengvatų taikymo;
 - ▶ susipažinome su viešojo pirkimo konkurso „Mokesčių lengvatų tikslų pasiekimo, poveikio nacionalinio biudžeto pajamoms ir aplinkai vertinimas“ dokumentais, juos aptarėme su Centrinės projektų valdymo agentūros atstovais;
 - ▶ mokesčių lengvatų taikymo problemas, jų vertinimą aptarėme su Vilniaus universiteto lektore Ingrida Šimonyte.
- paklausimas, apklausa ir anketavimas:

► siekdami patvirtinti su audito objektu susijusias problemas atlikome Lietuvos, Estijos, Latvijos, Suomijos, Lenkijos, Danijos finansų ministerijų apklausą. Atsakymai gauti iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos finansų ministerijų. Apibendrinti duomenys pateikti audito ataskaitoje.

Audito metu kreipėmės į ekspertų grupę⁶², sudarytą 2013 m., kuri įvertins mokesčių pokyčių galimybes ir pateiks Vyriausybei pasiūlymus dėl mokesčių sistemos pertvarkymo. Valstybės kontrolės prašymas dalyvauti grupės susitikimuose stebėtojo teisėmis atmestas, nurodant, kad išvados ir priimti sprendimai bus pateikti Valstybės kontrolei.

Audito metu nenagrinėjome:

- mokesčių lengvatų, nustatytų Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse, kurios yra ratifikuotos, įsigaliojusios ir taikomos Lietuvos Respublikoje;

- mokesčių lengvatų, privalomų pagal Europos Sąjungos teisės aktus (muitų, pridėtinės vertės mokesčio, akcizų) – tokias lengvatas Lietuva privalo taikyti; kitų mokesčių lengvatų taikymą, numatytą Europos Sąjungos teisėje, Lietuva, kaip ir kitos Europos Sąjungos šalys narės, turi teisę pasirinkti;

- mokesčių lengvatų, nustatytų Laikinajame socialinio mokesčio įstatyme⁶³, nes šis mokestis buvo taikomas tik du mokestinius laikotarpius (2006 m. ir 2007 m.);

- trijuose įstatymuose (Valstybinio socialinio draudimo, Sveikatos draudimo, Garantinio fondo) nustatytų mokesčių lengvatų, nes šių mokesčių pajamos nepatenka į nacionalinį biudžetą.

Audito metu vertinome mokesčių lengvatas, nustatytas šiuo metu galiojančiuose mokesčių įstatymuose.

⁶² Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2013-01-16 potvarkis Nr. 22 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

⁶³ Lietuvos Respublikos laikinasis socialinio mokesčio įstatymas, 2005-06-07 Nr. X-231. Šis mokestis įvestas 2006 m., sumažinus gyventojų pajamų mokesčio tarifą iki 27 proc., siekiant užtikrinti iš biudžeto finansuojamų programų, tarp jų ir socialinių programų ir priemonių, socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinės integracijos bei kitų socialinių apsaugos priemonių vykdymą.

Valstybinio audito ataskaitos
„Mokesčių lengvatos“
2 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	<p>Siekiant įvertinti mokesčių lengvatų tikslingumą ir poveikį, patvirtinti mokesčių lengvatų taikymo stebėsenos tvarką:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ numatančią, kokios lengvatos bus stebimos ir koks tokios stebėsenos periodiškumas; ▪ nustatančią, pagal kokius kriterijus bus vertinamas lengvatų poveikis ir nauda visuomenei, verslui ir biudžeto pajamoms; ▪ nustatančią atskirų subjektų kompetenciją ir atsakomybę; ▪ numatančią stebėsenos rezultatų viešinimą. 	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Peržiūrėti Teisinio reguliavimo stebėsenos atlikimo aprašą, patvirtintą 2013-05-08 teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-142, ir papildyti jį nuostatomis dėl mokesčių lengvatų stebėsenos.	2014 m. I ketv.
2.	Kasmet skelbti informaciją apie biudžeto pajamų netekimus dėl mokesčių lengvatų taikymo.	Lietuvos Respublikos finansų ministerija	Skelbti biudžeto pajamų netekimus Valstybės biudžeto įvykdymo ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose ir Finansų ministerijos interneto svetainėje.	Kasmet

Atstovai ryšiams, atsakingi už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:
Vyriausybės kanceliarijos Ekonomikos pažangos departamento Biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos skyriaus patarėjas Stasys Čipkus;
Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Fiskalinės politikos departamento Planavimo ir analizės skyriaus vedėja Audronė Miknevičienė.

Valstybinio audito ataskaitos
„Mokesčių lengvatos“
3 priedas

Mokesčių įstatymuose nustatytų mokesčių lengvatų sąrašas (2012-12-31)

<i>Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002-03-05 Nr. IX-751 (9 lengvatos)</i>
19 str. 3 d. 1 p.; 19 str. 3 d. 2 p.; 19 str. 3 d. 3 p.; 19 str. 3 d. 4 p.; 19 str. 3 d. 5 p.; 19 str. 4 d.; 19 str. 5 d.; 36 str. 4 d.; 100 str.
<i>Akcizų įstatymas, 2001-10-30 Nr. IX-569 (2010-04-01 įstatymo Nr. XI-722 redakcija) (17 lengvatų)</i>
19 str. 1 d. 5 p.; 24 str.; 25 str.; 27 str. 1 d. 2 p.; 27 str. 1 d. 8 p.; 33 str. 1 d.; 33 str. 2 d.; 37 str. 3 d.; 40 str.; 43 str. 1 d. 5, 6, 7 p.; 47 str. 2 d.; 48 str. 1 d. 2 p.; 48 str. 1 d. 3 p.; 53 str.; 54 str. 2 d.; 55 str. 2 d.; 58 ¹ str. 1 d.
<i>Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002-07-02 Nr. IX-1007 (49 lengvatos)</i>
6 str. 3 d.; 6 str. 4 d.; 6 str. 4 d. 1 p.; 6 str. 4 d. 2 p.; 6 str. 4 d. 3 p.; 6 str. 4 d. 4 p.; 9 str. 1 d. 4 p.; 17 str. 1 d. 1 p.; 17 str. 1 d. 8 p.; 17 str. 1 d. 9 p.; 17 str. 1 d. 10 p.; 17 str. 1 d. 11 p.; 17 str. 1 d. 14 p.; 17 str. 1 d. 15 p.; 17 str. 1 d. 16 p.; 17 str. 1 d. 17 p.; 17 str. 1 d. 18 p.; 17 str. 1 d. 19, 20, 21, 22, 43 p.; 17 str. 1 d. 23 p.; 17 str. 1 d. 24 p.; 17 str. 1 d. 25 p.; 17 str. 1 d. 26 p.; 17 str. 1 d. 27 p.; 17 str. 1 d. 28 p.; 17 str. 1 d. 29, 30 p.; 17 str. 1 d. 32 p.; 17 str. 1 d. 33 p.; 17 str. 1 d. 34 p.; 17 str. 1 d. 35 p.; 17 str. 1 d. 36 p.; 17 str. 1 d. 37 p.; 17 str. 1 d. 38 p.; 17 str. 1 d. 39 p.; 17 str. 1 d. 40 p.; 17 str. 1 d. 41 p.; 17 str. 1 d. 42 p.; 17 str. 1 d. 45 p.; 17 str. 1 d. 46 p.; 17 str. 1 d. 49 p.; 17 str. 1 d. 50 p.; 17 str. 1 d. 51 p.; 17 str. 1 d. 52 p.; 17 str. 1 d. 53, 54 p.; 20 str. 1 d.; 20 str. 6 d.; 20 str. 8 d.; 21 str. 1 d. 1 p.; 21 str. 1 d. 2 p.; 21 str. 1 d. 3 p.
<i>Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, 2005-06-07 Nr. X-233 (26 lengvatos)</i>
7 str. 1 d. 1 p.; 7 str. 1 d. 2 p.; 7 str. 1 d. 3 p.; 7 str. 1 d. 4 p.; 7 str. 1 d. 5 p.; 7 str. 1 d. 6 p.; 7 str. 2 d. 1 p.; 7 str. 2 d. 2 p.; 7 str. 2 d. 3 p.; 7 str. 2 d. 4 p.; 7 str. 2 d. 5 p.; 7 str. 2 d. 6 p.; 7 str. 2 d. 7 p.; 7 str. 2 d. 8 p.; 7 str. 2 d. 9 p.; 7 str. 2 d. 10 p.; 7 str. 2 d. 11 p.; 7 str. 2 d. 12 p.; 7 str. 2 d. 13 p.; 7 str. 2 d. 14 p.; 7 str. 2 d. 15 p.; 7 str. 2 d. 16 p.; 7 str. 2 d. 17 p.; 7 str. 2 d. 18 p.; 7 str. 2 d. 19 p.; 7 str. 5 d.
<i>Žemės mokesčio įstatymas, 1992-06-25 Nr. I-2675 (5 lengvatos)</i>
4 str.; 5 str.; 6 str.; 7 str.
<i>Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999-05-13 Nr. VIII-1183 (2002-01-22 įstatymo Nr. IX-720 redakcija) (10 lengvatų)</i>
5 str. 1 d.; 5 str. 2 d.; 5 str. 3 d. 1 p.; 5 str. 3 d. 2 p.; 5 str. 3 d. 3 p.; 5 str. 3 d. 4 p.; 5 str. 4 d.; 5 str. 5 d.; 5 str. 6 d.; 5 str. 7 d.
<i>Konsulinio mokesčio įstatymas, 1994-06-23 Nr. I-509 (2007-10-18 įstatymo Nr. X-1300 redakcija) (26 lengvatos)</i>
6 str. 1 d. 1 p.; 6 str. 1 d. 2 p.; 6 str. 1 d. 3 p.; 6 str. 1 d. 4 p.; 6 str. 1 d. 5 p.; 6 str. 1 d. 6 p.; 6 str. 1 d. 7 p.; 6 str. 1 d. 8 p.; 6 str. 1 d. 9 p.; 6 str. 1 d. 10 p.; 6 str. 1 d. 11 p.; 6 str. 1 d. 12 p.; 6 str. 1 d. 13 p.; 6 str. 1 d. 14 p.; 6 str. 1 d. 15 p.; 6 str. 1 d. 16 p.; 6 str. 1 d. 17 p.; 6 str. 1 d. 18 p.; 6 str. 1 d. 19 p.; 6 str. 1 d. 20 p.; 6 str. 1 d. 21 p.; 6 str. 1 d. 22 p.; 6 str. 1 d. 23 p.; 6 str. 1 d. 24 p.; 6 str. 1 d. 25 p.; 6 str. 2 d.
<i>Žyminis mokestis (Civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002-02-28 įstatymu Nr. IX-743) (16 lengvatų)</i>
83 str. 1 d. 1 p.; 83 str. 1 d. 2 p.; 83 str. 1 d. 3 p.; 83 str. 1 d. 4 p.; 83 str. 1 d. 5 p.; 83 str. 1 d. 6 p.; 83 str. 1 d. 7 p.; 83 str. 1 d. 8 p.; 83 str. 1 d. 9 p.; 83 str. 1 d. 10 p.; 83 str. 1 d. 11 p.; 83 str. 1 d. 12 p.; 83 str. 1 d. 13 p.; 83 str. 1 d. 14 p.; 83 str. 2 d.; 83 str. 3 d.
<i>Paveldimo turto mokesčio įstatymas, 2002-12-10 Nr. IX-1239 (5 lengvatos)</i>
7 str. 1 d. 1 p.; 7 str. 1 d. 2 p.; 7 str. 1 d. 3 p.; 7 str. 2 d.; 7 str. 3 d.
<i>Valstybės rinkliavos (Rinkliavų įstatymas, 2000-06-13 Nr. VIII-1725) (26 lengvatos)</i>
6 str. 1 p.; 6 str. 2 p.; 6 str. 3 p.; 6 str. 4 p.; 6 str. 5 p.; 6 str. 6 p.; 6 str. 7 p.; 6 str. 8 p.; 6 str. 9 p.; 6 str. 10 p.; 6 str. 11 p.; 6 str. 12 p.; 6 str. 13 p.; 6 str. 14 p.; 6 str. 15 p.; 6 str. 16 p.; 6 str. 17 p.; 6 str. 18 p.; 6 str. 19 p.; 6 str. 20 p.; 6 str. 21 p.; 6 str. 22 p.; 6 str. 23 p.; 6 str. 24 p.; 7 str. 1 d.; 7 str. 2 d.
<i>Mokesčių už pramoninės nuosavybės objektų registravimą įstatymas, 2001-06-05 Nr. IX-352 (1 lengvata)</i>
5 str.
<i>Pelno mokesčio įstatymas 2001-12-20 Nr. IX-675 (22 lengvatos)</i>
5 str. 2 d.; 5 str. 4 d.; 5 str. 5 d. 1, 2, 3 p.; 5 str. 6 d.; 12 str. 1 d. 2 p.; 12 str. 1 d. 3 p.; 12 str. 1 d. 4 p.; 12 str. 1 d. 5 p.; 12 str. 1 d. 6 p.; 12 str. 1 d. 7 p.; 12 str. 1 d. 8 p.; 12 str. 1 d. 9 p.; 12 str. 1 d. 10 p.; 12 str. 1 d. 14 p.; 12 str. 1 d. 15 p.; 12 str. 1 d. 16 p.; 12 str. 1 d. 17 p.; 17 ¹ str. 1 d.; 28 str.; 46 ¹ str.; 58 str. 16 d. 2 p.; 58 str. 16 d. 3 p.
<i>Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymas, 2004-07-08 Nr. IX-2332 (2 lengvatos)</i>
5 str. 1 d. 1 p.; 5 str. 1 d. 2 p.
<i>Naftos ir dujų išteklių mokesčio įstatymas, 1992-10-07 Nr. I-2944 (2003-05-20 įstatymo Nr. IX-1564 redakcija) (1 lengvata)</i>
4 str. 4 d.

Valstybinio audito ataskaitos
„Mokesčių lengvatos“
4 priedas

Duomenys apie mokesčių lengvatų taikymą

1 lentelė. Fizinį ir juridinių asmenų naudojimas mokesčių lengvatomis 2009–2011 m.

Mokesčio pavadinimas	Kiek kartų (tūkst.) pasinaudota			Lengvatų skaičius	Duomenys apie lengvatas	
	2009 m.	2010 m.	2011 m.		Yra (skaičius ir proc.)	Nėra (skaičius ir proc.)
Gyventojų pajamų	3 247,6	2 952,9	2 784,2	49	19 (39%)	30 (61%)
Nekilnojamojo turto	40,4	39,3	36,6	26	1 (4%)	25 (96%)
Pelno mokesčio	23,9	26,2	28,8	22	18 (82%)	4 (18%)
Akcizų	DN	DN	69,3	17	16 (94%)	1 (6%)
Paveldimo turto	3,1	3,1	3,2	5	2 (40%)	3 (60%)
Už aplinkos teršimą	3,7	3,7	3,5	10	4 (40%)	6 (60%)
Pridėtinės vertės, žemės, už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise, už pramoninės nuosavybės objektų registravimą, konsulinis, rinkliavos, žyminis, naftos ir dujų išteklių	DN	DN	DN	86	- (0%)	86 (100%)
Iš viso	3 318,7	3 025,2	2 925,6	215	60	155

DN – duomenų nepateikė.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenis

2 lentelė. Biudžeto pajamų netekimai dėl mokesčių įstatymuose nustatytų lengvatų taikymo 2009–2011 m.

Mokesčio pavadinimas	Biudžeto netekimai, mln. Lt			Lengvatų skaičius	Duomenys yra apie lengvatas (skaičius ir proc.)	Nacionalinio biudžeto įplaukos, mln. Lt		
	2009 m.	2010 m.	2011 m.			2009 m.	2010 m.	2011 m.
Gyventojų pajamų	886	831	745	49	19 (39%)	4 090	3 474	3 775
Akcizai	456	640	885	17	15 (88%)	3 258	3 036	3 178
Pridėtinės vertės	304	271	329	9	4 (44%)	6 799	7 294	8 503
Pelno mokesčio	144	122	123	22	2 (9%)	1 708	954	873
Žemės	11	11	11	5	2 (40%)	49	52	56
Nekilnojamojo turto	5	5	4	26	1 (4%)	271	298	275
Paveldimo turto	1	1	2	5	2 (40%)	6	4	3
Už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise	1	1	1	2	2 (100%)	36	31	22
Už aplinkos teršimą	0,4	0,3	1	10	4 (40%)	63	25	56
Už pramoninės nuosavybės objektų registravimą	0,02	0,02	0,01	1	1 (100%)	6	6	7
Konsulinis, rinkliavos, žyminis, naftos ir dujų išteklių	DN	DN	DN	69	DN	284	315	346
Iš viso	1 808,42	1 882,32	2 101,01	215	52	16 570	15 489	17 094

DN – duomenų nepateikė.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio patentų biuro pateiktus duomenis